

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ТУРИЗМОЗНАВСТВА В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

ORGANISATIONAL COMPONENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF PROSPECTIVE TOURISM STUDIES SPECIALISTS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING

У статті обґрунтовується організаційний компонент формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства в процесі іншомовної підготовки. Серед основних форм організації освітнього процесу виділено аудиторні практичні заняття, індивідуальну, парну та самостійну роботу, іншомовні практики. Запропоновано ввести до навчальних планів підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства міждисциплінарні семінари / вебінари з іншомовних практик для застосування отриманих іншомовних професійних знань, умінь та навичок, реалізації іншомовної професійної комунікації під час проходження іншомовної практики. Доведено, що ефективними методами навчання для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства в процесі іншомовної підготовки є імітаційні (ділова та рольова ігри), проекти, презентації, заняття-екскурсії, засобами навчання – мережа Інтернет, навчальні посібники й підручники, зокрема авторський навчальний посібник «English for students of tourism». Зазначено, що рольові та ділові ігри, імітуючи ситуації професійного спілкування, оптимізують та активізують освітній процес, підвищують ефективність вивчення іноземної мови професійного спрямування. Застосування таких методів, як проекти, презентації («Туристичні компанії», «Робота в сфері туризму», «Туристичні ресурси Великої Британії», «Туристичні ресурси України», «Види туризму» та інші) та заняття-екскурсії («Історія та архітектура Львова», «Місто музеїв», «Готелі Львова», «Культурний та мистецький Львів» та інші) в іншомовній професійній підготовці майбутніх фахівців із туризмознавства, сприяє забезпеченню самостійності, індивідуалізації навчання, групового співробітництва, активізації мовного і мовленнєвого матеріалу, набуттю навичок вербальної та невербальної мовленнєвої поведінки. Також вказані методи формують іншомовну професійну мотивацію та іншомовний комунікативний досвід.

Ключові слова: організаційний компонент, формування комунікативної компетентності, іншомовна підготовка, фахівці з туризмознавства.

The organisational component of communicative competence formation of prospective tourism studies specialists in the process of foreign language training has been disclosed in this article. Among the main forms of organisation of educational process, the classroom practical classes, individual, pair and independent work, and foreign language practice have been detected. It was suggested to introduce interdisciplinary seminars / webinars on foreign language practices for the foreign language professional knowledge and skills application, the implementation of foreign language professional communication during the course of foreign language practice in the curriculum of prospective tourism studies specialists training. It has been proved that the effective methods of the communicative competence formation of prospective tourism studies specialists in the process of foreign language training are simulation (business and role plays), projects, presentations, study tours. The effective means of learning are Internet resources, course books and textbooks, in particular author's course book "English for students of tourism". It has been noted that business and role plays optimize and activate the educational process, increase the effectiveness of foreign language of professional orientation learning through the simulation of the professional communication situations. The application of such methods as projects, presentations ("Companies in tourism", "Jobs in tourism", "Tourist resources of Great Britain", "Tourist resources of Ukraine", "Types of tourism", etc.) and study tours ("Historic and architectural Lviv", "The city of museums", "Lviv hotels", "Cultural and artistic Lviv", etc.) in the process of foreign language training of prospective tourism studies specialists contributes to the supporting independence, individualization of training, group collaboration, activation of linguistic and communicative material, acquisition of verbal and non-verbal skills of language behaviour. Also, these methods form the foreign language professional motivation and foreign communicative experience.

Key words: organisational component, communicative competence formation, foreign language training, tourism studies specialists.

УДК 378.091.3:[81'243:338.48]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-1.32>

Івасів Н.С.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов для
природничих факультетів
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Інтеграція України в міжнародний туристичний простір, розширення економічних зв'язків зумовлюють необхідність модернізації професійної підготовки фахівців туристичної галузі, здатних плідно працювати в умовах мультикультурного світу на засадах міжкультурного діалогу. Іноземна мова для фахівця сфери туризму – це один з інструментів, який допомагає не тільки діяти, переконувати, приймати рішення, а й створювати сприятливу ділову атмосферу, розуміти культуру представника іншої

країни та менталітет його народу. Здатність якісно здійснювати професійне іншомовне спілкування значною мірою сприяє підвищенню конкурентоздатності фахівців сфери туризму на ринку праці.

Одним із шляхів підвищення рівня іншомовної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства та формування комунікативної компетентності згаданих фахівців є пошук ефективних форм, методів та засобів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням професійної та іншомовної підготовки,

формування професійно-комунікативної компетентності, готовності до іншомовного та міжкультурного спілкування в професійній сфері майбутніх фахівців із туризмознавства присвячено низку досліджень учених. Зокрема, в праці С. Александрової [1] обґрунтовано суть професійно-комунікативної компетентності фахівців підприємств туристської індустрії, яка розглядається як складна інтегрована якість особистості, що характеризується теоретичною, практичною готовністю та здатністю ефективно здійснювати взаємодію зі співробітниками, споживачами туристського продукту, діловими партнерами. М. Галицька [3] розглядає поняття «готовність до іншомовного спілкування у майбутніх фахівців сфери туризму» як інтегративну професійну характеристику особистості, що визначає рівень професіоналізму майбутнього фахівця щодо його іншомовної комунікативної компетенції та включає потреби, мотиви, психологічні якості, предметні та інтелектуальні знання, уміння й навички, які дають змогу успішно використовувати іноземну мову для виконання професійних завдань. Науковець О. Баглай [2] досліджує проблему формування готовності майбутніх фахівців міжнародного туризму до міжкультурного спілкування у професійній підготовці. Дослідниця І. Кухта [5] розкриває суть поняття «іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери», під яким має на увазі «інтегративну характеристику, яка визначає комунікативно-професійний статус особистості й охоплює спрямованість на комунікацію, здатність до використання іноземної мови в певному соціально-культурному середовищі, внутрішню готовність до міжкультурної взаємодії в професійній сфері» [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте згадані наукові праці неповною мірою розкривають організаційні особливості формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства в процесі іншомовної підготовки, не усувають суперечності між вимогами до системи іншомовної підготовки фахівців сфери туризму та недостатньою теоретичною розробленістю і методичною забезпеченістю формування комунікативної компетентності цих фахівців.

Метою статті є обґрунтування організаційного компонента формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства в процесі іншомовної підготовки.

Виклад основного матеріалу. З метою глибокого дослідження іншомовної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства проаналізовано навчальні плани, програми навчальних дисциплін «Іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування» для студентів першого (бакалавр-

ського) рівня вищої освіти галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 242 «Туризм» закладів вищої освіти: Національного університету «Львівська політехніка», Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Львівського національного університету імені Івана Франка.

У процесі аналізу навчальних програм виявлено, що кількість годин, відведених на вивчення навчальних дисциплін «Іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування», які входять до дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, та тривалість курсів у різних ЗВО України неоднакові. Як показали подальші дослідження, проблема неналежного рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства в процесі іншомовної підготовки в умовах скорочення кількості аудиторних годин на вивчення дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» залежить від змісту, вибраних форм організації та методів навчання, підходів і принципів, які забезпечують високий рівень самостійності студентів.

Основними формами організації освітнього процесу з іноземної мови майбутніх фахівців із туризмознавства є аудиторні практичні заняття, індивідуальні консультації та самостійна робота студентів. Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Практичне заняття включає проведення контролю знань, умінь та навичок, постановку загальної проблеми (завдання) викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язання задач з їх обговоренням, вирішення контрольних завдань, їх перевірка та оцінювання. Під час практичних занять застосовуються такі форми організації навчальної діяльності студентів, як колективна, групова, парна та індивідуальна. Застосування тієї чи іншої форми залежить від етапу заняття та змісту навчального матеріалу.

Метою самостійної роботи студентів спеціальності «Туризм» з іноземної мови є формування навичок роботи з іноземними професійно орієнтованими джерелами інформації (читання, переклад, творче переосмислення інформації та подальше її використання), довідковою літературою, термінологічними словниками, періодичними виданнями іноземною мовою, а також формування навичок усного мовлення в межах загальноосвітніх тем і професійної тематики.

Відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 242 «Туризм» Львівського національного університету імені Івана Франка, в процесі професійної підготовки передбачено два види практик – навчальна і виробнича. Значна увага приділяється закордонній практиці студентів, яка дає їм змогу ознайомитися з інфраструктурою, культурою, традиціями

та звичаями інших країн, поспілкуватися іноземною мовою і покращити свою іношомовну комунікативну компетентність. Щорічно відбуваються навчальні та виробничі практики в Туреччині, Греції, Болгарії, навчальна краєзнавчо-туристична практика в Ойцовському національному парку (Республіка Польща).

Вважаємо доцільним ввести міждисциплінарні семінари з проведенням спільних ділових ігор і «круглих столів» у період, коли в навчальних планах підготовки майбутніх бакалаврів за спеціальністю 242 «Туризм» зменшується кількість аудиторних годин, виділених для практичних занять навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування», або не передбачене вивчення цієї дисципліни. Мета міждисциплінарних семінарів/вебінарів з іношомовної практики – подальший розвиток іношомовної комунікативної компетентності студентів. Під час згаданих семінарів студенти представляють презентацію іноземною мовою про цілі та завдання іношомовної практики, а також завершальну презентацію щодо результатів проходження практики [4].

Важливою складовою частиною іношомовної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства є засоби навчання (мережа Інтернет, навчальні посібники). Вибір засобів навчання має відповідати цілям, змісту і методам іношомовної підготовки в аспекті майбутньої професійної діяльності.

Мережа Інтернет є потужним технологічним інструментом для іношомовної підготовки та формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства. Це, насамперед, засвоєння культурологічних аспектів вивчення іноземної мови за допомогою читання інформації про культуру та традиції іноземних країн, а також читання онлайн-версій газет і журналів, обмін письмовими повідомленнями з іноземними адресатами через електронну пошту та інші електронні засоби текстової комунікації (Skype, Viber, WhatsApp, fb-Messenger та ін.). Мережа Інтернет уможливує цілеспрямований пошук професійної інформації за допомогою пошукових систем, формування академічної грамотності студентів, що передбачає сприйняття, обговорення, систематизацію і створення текстів, додаткову мотивацію студентів шляхом обміну думками зі своїми колегами-ровесниками, створення власних та сумісних інтернет-проектів (вебсторінок); використання онлайн чат-навчання (синхронне спілкування в мережі Інтернет); онлайн-відеочати, що передбачають виконання завдання англійською мовою в режимі синхронної взаємодії в реальному часі з іншими учасниками групи; використання відеоконференцій за допомогою Skype, Google Hangouts та ін. [4].

Згадані інтерактивні засоби мережі Інтернет дають змогу вступати в безпосередній віртуальний контакт із носіями мови, сприяють формуванню

потреби до саморозвитку та творчості, стирають психологічні бар'єри до спілкування іноземною мовою та стимулюють подальше її вивчення.

Технічні засоби істотно змінюють методи навчання. Вони організують і спрямовують сприйняття студентів, виконують функції джерела, стимулюють пізнавальні інтереси, створюють певне емоційне ставлення студентів до навчально-виховної роботи, дають змогу здійснювати контроль і самоконтроль. Проте ключовими засобами іношомовної професійної підготовки студентів є навчальні посібники. Посібник для викладача є важливим компонентом навчального комплексу. Для вивчення іноземної мови професійного спрямування на спеціальності «Туризм» викладачі Львівського національного університету імені Івана Франка використовують підручники британських видавництв, наприклад: «English for International Tourism»; «Check your English Vocabulary for Leisure, Travel and Tourism»; «English Vocabulary in Use»; «Across Cultures» та ін. Крім згаданих посібників, навчальна діяльність студентів здійснюється за допомогою навчального посібника «English for students of tourism», розробленого авторкою статті. Цей посібник побудовано на засадах автономного навчання, компетентнісного, інтегрованого та комунікативно-діяльнісного підходів до формування іношомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму, що значно підвищує ефективність їх іношомовної професійної підготовки.

Процес навчання іноземної мови професійного спрямування студентів спеціальності «Туризм» потребує застосування відповідних методів навчання, що впливають на якість засвоєння матеріалу. Організаційний компонент формування іношомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства інтегрує низку методів навчання (імітаційні: ділова та рольова ігри; проекти, презентації, заняття-екскурсії).

Рольова гра є імітаційною моделлю професійної діяльності, у процесі якої студент вчиться без попередньої підготовки висловлюватися на задану тему професійного спрямування, формулювати свої думки і відстоювати свою позицію, прогнозувати результати діяльності та націлюватися на подальший професійний розвиток. Тематику для рольових ігор у навчанні студентів спеціальності «Туризм» іноземної мови професійного спрямування можуть бути такі, що пов'язані з їхньою майбутньою професійною діяльністю: влаштування на роботу (співбесіда з працедавцем), організація туристичної подорожі, обговорення туру з клієнтом, бронювання туру, бронювання готельного номеру, поселення в готель, вирішення можливих проблем у готелі, бронювання квитка на літак, замовлення меню в ресторані, розв'язання проблемних ситуацій у ресторані та інші. Такі рольові

ігри імітують майбутню професійну діяльність, сприяють виробленню в студентів професійних умінь і навичок, дають змогу відчувати себе в певній комунікативній ролі, виявляти інтелектуальні здібності та творчу уяву.

Ділова гра («business game») відображає певні економічні процеси та імітує реально існуюче професійне середовище і його проблеми. Студентам спеціальності «Туризм» у процесі вивчення іноземної мови професійного спрямування пропонуються такі ділові ігри, як «Ярмарок туризму», «Переговори з іноземним партнером», «Проектування та розробка туристичного продукту» та інші. Згадані імітаційні ігри сприяють розвитку в студентів навичок спонтанного мовлення, організаційних навичок, подоланню бар'єру між вивченням мови та її практичним застосуванням [4].

Майбутній фахівець із туризмознавства має вмінти взаємодіяти з іншими людьми в різних ситуаціях іноземного спілкування, володіти різними формами вербальної та невербальної поведінки для успішного вирішення професійних завдань. Уміння робити проекти, презентації в цей час розглядається як одне з ключових комунікативних умінь, необхідних майбутньому фахівцю з туризмознавства для участі в зустрічах, ведення переговорів, представлення туристичних маршрутів, туристичного продукту рекламного характеру тощо.

Особливістю презентацій іноземною мовою, які представляють майбутні фахівці з туризмознавства, є те, що в багатьох випадках поданий матеріал пов'язаний із власним досвідом студентів, оскільки він зібраний під час їхньої навчальної та виробничої практик, нерідко закордонних. Студенти спеціальності «Туризм» готують презентації іноземною мовою з навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» на такі теми: «Туристичні компанії», «Робота в сфері туризму», «Туристичні ресурси Великої Британії», «Туристичні ресурси України», «Види туризму» та інші.

Ще одним ефективним методом організації іноземної професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства є навчальні екскурсії іноземною мовою. У наш час, коли дедалі ширше розвиваються зв'язки між різними країнами і народами, знайомство з українською національною культурою стає необхідним елементом процесу вивчення іноземної мови. Студент має вмінти провести екскурсію по місту, розповісти іноземним гостям про самобутність української культури. Принцип діалогу культур передбачає використання культурознавчого матеріалу про рідну країну. Це дає змогу розвивати не тільки культуру представлення рідної країни, а також формувати уявлення про культуру країни, мова якої вивчається.

Використання місцевого краєзнавчого матеріалу в процесі вивчення іноземної мови розширює світогляд студентів, розвиває їх пізнавальний інтерес, наближує іноземну комунікацію до особистого досвіду студентів, дає їм змогу оперувати тими фактами і відомостями з реального життя, з якими вони зустрічались щодня. Як приклад, студентами спеціальності «Туризм» Львівського національного університету імені Івана Франка проводяться навчальні екскурсії по місту Львову англійською мовою на такі теми: «Історія та архітектура Львова», «Місто музеїв», «Готелі Львова», «Культурний та мистецький Львів» та інші [4].

Застосування таких методів, як проекти, презентації та заняття-екскурсії в іноземній професійній підготовці майбутніх фахівців із туризмознавства, сприяє забезпеченню самостійності, індивідуалізації навчання, активізації мовного і мовленнєвого матеріалу, формуванню іноземної професійної мотивації та іноземного комунікативного досвіду.

Висновки. Обґрунтовано організаційний компонент іноземної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства, зокрема визначено форми організації навчання (аудиторні практичні заняття, індивідуальна, парна та самостійна робота, іноземні практики), засоби навчання (мережа Інтернет, навчальні посібники), методи навчання (імітаційні (ділова та рольова ігри), проекти, презентації, заняття-екскурсії) в контексті формування комунікативної компетентності згаданих фахівців

Перспективні напрями подальшого наукового пошуку можуть полягати в дослідженні можливостей дистанційного навчання з метою формування іноземної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризмознавства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Александрова С.А. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців підприємств туристської індустрії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2010. 22 с.
2. Баглай О.І. Формування готовності майбутніх фахівців міжнародного туризму до міжкультурного спілкування у професійній підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 22 с.
3. Галицька М.М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іноземного спілкування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 22 с.
4. Івасів Н.С. Професійна іноземна підготовка майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 435 с.
5. Кухта І.В. Формування іноземної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 24 с.